

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว อันเป็นผลเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และค่านิยม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล และส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม มีผลกระทบต่อบุคคลในสังคม ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพจิตใจ เกิดการเอารัดเอาเปรียบ การฉวยโอกาส การขาดความเมตตา กรุณาต่อกัน เกิดปัญหาการรคโคงทางทรัพย์สิน ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ จึงจะเห็นได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้อยู่เสมอ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นความเลื่อมทางจริยธรรมในสังคมไทย ดังที่ วิทย์ วิศทเวทย์ (2521:104) ได้ให้ความเห็นว่า "การที่บุคคลในสังคมกระทำอาชญากรรม เห็นแก่ตัว และหันเหออกจากจารีตประเพณี สิ่งเหล่านี้มีมากขึ้นเท่าไรก็ถือว่าจริยธรรมเลื่อมลงมากเท่านั้น"

จากปัญหาดังกล่าว เหล่านี้จำเป็นต้องรีบหาทางแก้ไข ซึ่งอาจกระทำได้โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้เกิดความดี มีจริยธรรมเกิดขึ้นในตัวของบุคคล เพราะจริยธรรมนั้น นับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยความสงบสุขเรียบร้อยหากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรมแล้ว สังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสงบสุข และเต็มไปด้วยปัญหาทางศีลธรรมมากมาย (ชม ภูมิภาค 2520:14) สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงในการสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นคือ จะต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่วัยเด็กเพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ค้ำพูนพื้นฐานของจิตใจให้เหมาะสม เพื่อที่จะพัฒนาทางจริยธรรมได้อย่างเต็มที่เมื่อเติบโตขึ้น ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของทิพย์สุภา นิลสินขพ (2523:2) ที่กล่าวถึงนักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมที่ต่างมีความเชื่อว่า พัฒนาการทางด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้น

ในช่วง 10 ปีแรกของชีวิตมนุษย์นั้นจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลง แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเท่านาน

สถาบันที่มีส่วนสร้าง เสริมและปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดแก่เด็กนั้นมีหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสื่อสารมวลชน เป็นต้น ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เด็กได้เกี่ยวข้องกับ เริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิตและได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรมที่พึงประสงค์ แต่ปัจจุบันนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต่างต้องออกไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจการครองชีพที่สูงขึ้น จึงไม่มีเวลาที่จะพบปะดูแล สั่งสอนลูกได้เพียงพอ (อานนท์ อากาศิรมย์ 2515: 172) การอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องจึงตกเป็นหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน และมีวิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลอย่างมีระบบ นอกจากนี้นักเรียนยังมีโอกาสได้เรียนรู้จริยธรรมจากกิจกรรมนอกหลักสูตรและจากเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ดังที่ จอห์น ดีวีย์ (John Dewey 1968: 18-19) ได้ให้ความเห็นว่า

"โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษาริยธรรมควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่นักเรียนซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน และจะต้องเป็นแหล่งสร้างจริยธรรมให้แก่เด็กโดยจัดหาบทเรียนที่เกี่ยวกับสังคม สอนให้นักเรียนรู้จักการอยู่ร่วมกัน มีความเป็นมิตรต่อกันและความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมที่อยู่รอบตัว ตลอดจนเตรียมนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย ฉะนั้นสภาพของโรงเรียนควรมีสภาพเหมือนชีวิตในสังคมจริง ๆ เพื่อนักเรียนจะได้รู้จักให้เกณฑการตัดสินใจในค่านิยมจริยธรรมเหมือนกับในสังคมภายนอก"

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงความสำคัญของโรงเรียนที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมโดยเฉพาะโรงเรียนในระดับประถมศึกษา เพราะประสิทธิภาพของการประถมศึกษาในปัจจุบันนี้ นอกจากจะมุ่งหวังให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้แล้ว ยังเป็นความหวังในการสร้างพลเมืองและปลูกฝังให้ประชากรมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันติก 2521 : 13) นอกจากนี้การศึกษาในระดับศึกษายังเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐบาลจะต้องจัดให้เปล่าสำหรับพลเมืองทุกคน เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทุกคนในชาติควรจะต้องได้รับการศึกษาถึงระดับนี้ ดังนั้นมวลประชาชาติและคุณลักษณะใดที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและ

การเป็นพลเมืองดี ย่อมเป็นหน้าที่ของการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะต้องปลูกฝังให้เพียงพอ ดังที่นิเชก สุนทรพิทักษ์ (2523:27) ได้กล่าวว่า "การสร้างเสริมจริยธรรมควรเน้นในเด็กประถมศึกษาให้มาก โดยจัดให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและชีวิตประจำวัน ที่เด็กจะต้องพบและต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมด้วย" และสุภางค์ จันทวานิช (2523:27) มีความเห็นในเรื่องเดียวกันนี้ว่า "จริยธรรมจะช่วยให้เยาวชนเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมและเตรียมเยาวชนให้พร้อมที่จะแก้ปัญหาที่กว้างไกล และอยู่ในกรอบของสังคมที่กำหนดได้"

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมว่าควรมีการปลูกฝังควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางวิชาการ จึงได้สอดแทรกเนื้อหาทางจริยธรรมไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเจตคติ และพฤติกรรม ในตัวผู้เรียนตามแนวทางอันพึงประสงค์โดยมีขอบเขตครอบคลุมการพัฒนาบุคลิกภาพในค่านิยมจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดยสงบสุข เป็นสำคัญ ได้มีการบรรจุหัวข้อคุณธรรมที่สำคัญจำนวน 30 ข้อ ไว้ในหมวดวิชาจริยศึกษา ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์หนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่มีการกำหนดจุดหมายและโครงสร้างเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน โดยได้เน้นจุดหมายสำคัญ 2 ประการของการจัดการเรียนการสอนคือ

1. ให้สามารถควบคุม กาย วาจาใจ อยู่ในขอบเขตที่พึงงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างประโยชน์แก่คนและสังคมได้
 2. ให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย
- (กระทรวงศึกษาธิการ 2521:279-280)

ในการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรนั้น การสอนให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียน เป็นที่ยอมรับในแนวทางการสอนจริยศึกษา เพราะการที่ผู้เรียนมีมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนแล้วแสดงว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแน่ชัดและเป็นระบบ อีกทั้งมีความเข้าใจในโครงสร้างของเรื่องนั้น จึงจะสามารถที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือสามารถเข้าใจสภาพความ

เป็นไปในสังคมได้อย่างแน่นแฟ้น (พินีส หันนาคินท์ 2526: 97) ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ จิตระคับ (2527: 15) ที่ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดกับผู้เรียนว่าจะต้องมีองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านสัมพันธ์กันและกัน โดยการอบรมสั่งสอนจนเกิด ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ครูจะต้องใช้ควบคู่กับการยั่วยุให้นักเรียนนำไป ปฏิบัติจริง ๆ การเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ อย่างเดียวไม่พอ ครูต้องสอน ให้นักเรียนรู้และเข้าใจจนเกิดความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ (Concept) เพราะมโนทัศน์ เป็นแก่นและสาระสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ที่ประมวลได้จากเนื้อหา กิจกรรมการสอน ประสบ- การณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละครั้ง เป็นลักษณะความคิดที่สำคัญและสมบูรณ์ในตัวเอง ให้ความคิดพื้นฐานที่นำไปสู่ เจตคติและพฤติกรรมของนักเรียน

แต่จากสภาพความเป็นจริง การจัดการเรียนการสอนทางจริยศึกษาโดยทั่วไป ครูมักเตรียมการสอนโดยคำนึงถึง เรื่องจุดมุ่งหมายการสอน เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และการประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ และมักจะละเลยหรือมองข้ามความสำคัญในการกำหนด ความคิดรวบยอดของสิ่งที่เรียนรู้ เป็นผลให้นักเรียนเมื่อจบการเรียนในแต่ละครั้งจะได้รับ แต่เนื้อหาที่สรุปให้สั้นลง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามจุดประสงค์ของการสอน แต่ในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับความรู้ลึก เจตคติ ค่านิยม ความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ทางด้านจิตใจ ผู้เรียนยังได้รับไม่มากนัก (สมพงษ์ จิตระคับ 2527: 6) นอกจากนี้ละออ การุญยวนิช (2519: 18) ยังได้กล่าวถึงปัญหาการจัดการศึกษาด้านจริยธรรมไว้ว่า "เท่า ที่ผ่านมา แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับต่างให้ความสำคัญแก่จริยศึกษามาก แต่ในทางปฏิบัติ จริยศึกษาในหลักสูตรได้ลดความสำคัญลงมา กลายเป็นวิชาหนึ่ง เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของ พุทธิศึกษา เพราะการสอนเป็นการส่งเสริมและวัดความจำ มิได้ให้หลักสำคัญที่จะทำให้ นักเรียนคิด และปฏิบัติให้ถูกทาง หรือเป็นพฤติกรรมการแสดงออกจริงในชีวิตประจำวัน"

ดังนั้นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาที่เหมาะสมนั้น ไม่ใช่การ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังที่ คงเกื้อน พันธุมนาวัน (2524: 2-3, 60) ได้ให้ความเห็นว่าเด็กในวัยประถมศึกษาควรมีการอบรม จริยธรรมทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไปตลอดเวลาอันได้แก่ ความรู้ทางจริยธรรม การใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมหรือทัศนคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยเฉพาะพฤติกรรม

ทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลย่อมส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม ซึ่งผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือ ผู้ที่แสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม และงดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมหรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม

แต่จากผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของพรพิมล สันติหิรัญภาค (2522: บทคัดย่อ) ซึ่งทำการวิจัยพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมอยู่ในสภาพไม่พึงประสงค์ 7 คุณลักษณะ คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และความมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม" (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2524: 72-74) ซึ่งทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชายหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, 5 รวม 14,980 คน ในโรงเรียนทุกประเภททั่วประเทศ และประชาชนอาชีพต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 2,632 คน จากการวิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าประชากรทุกกลุ่มยังมีคุณลักษณะทางจริยธรรมบางประการไม่เป็นที่น่าพอใจนัก คือ จริยธรรมในเรื่อง หิริโอคคัปปะ และการใฝ่สัจธรรม เพราะว่ายังมีการนิยมยึดถือแนวทางปฏิบัติในสิ่งที่ค้างเพียงเพื่อประโยชน์ของเพื่อนฝูง พวกพ้อง หรือหมู่คณะที่ใกล้ชิดกับตนเองเท่านั้น ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวในการสร้างเสริมและปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เยาวชน เพราะนักเรียนเหล่านี้ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนและมีการเรียนเนื้อหาทางจริยธรรมมาเป็นเวลานาน แต่ยังมีคุณลักษณะทางจริยธรรมหลายประการที่อยู่ในสภาพไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากผู้เรียนมีมโนทัศน์ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับจริยธรรมเหล่านี้ก็เป็นได้ จึงส่งผลให้แสดงพฤติกรรมในแนวทางไม่พึงประสงค์ออกมา และจากการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสมุทรสาคร (บัณฑิต พัดเย็น 2527: บทคัดย่อ) พบว่าระดับผลการเรียนสูงและต่ำมีผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนเช่นเดียวกับงานวิจัยของ อุทุมพร โกมลวรรณนะ (2526: 49) ที่พบว่าระดับการให้เหตุผลเชิง

จริยธรรม มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้มีโน้ตค้นทางจริยธรรมซึ่งเป็นความคิดโดยสรุปรวมเกี่ยวกับแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม ซึ่งรวบรวมได้จากประสบการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้พบจากสิ่งแวดล้อม (สมพงษ์ จิตระคัย 2527:14) และประสบการณ์ส่วนหนึ่งของนักเรียนย่อมมาจากการได้เรียนรู้จากบทเรียนในวิชาจริยศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการประพฤติในแต่ละคุณลักษณะของจริยธรรมตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ อาจมีผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน ดังที่สุมน อมรวิวัฒน์ (2526:193-197) กล่าวถึงโมโนมิหรือมโนทัศน์ว่าเป็นพื้นฐานของ เจตคตินำไปสู่พฤติกรรมของบุคคล

จากแนวคิดและผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในความเกี่ยวข้องกันระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมว่า จะมีส่วนสัมพันธ์กันหรือไม่ ทั้งนี้จึงต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นระดับชั้นที่ได้รับประสบการณ์ทางสังคมและประสบการณ์เรียนรู้จากเนื้อหาจริยธรรมจากบทเรียนมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ ในระดับประถมศึกษา และยังเป็นระดับชั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับที่นักเรียนจะได้เรียนเนื้อหาทางจริยธรรมจากระบบโรงเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปอีกทั้งกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการศึกษา มีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ ที่ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับของคนหลายประเภท ขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งที่เกิดคดีอาชญากรรมมากที่สุดตามสภาพของเมืองใหญ่ มีแหล่งอบายมุขมากมาย ซึ่งปรากฏเป็นข่าวตามสื่อมวลชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดความบกพร่องทางคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมเมืองหลวงปัจจุบัน ทั้งนี้เยาวชนในระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครพึงได้รับการพัฒนาทางด้านจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเขาเหล่านั้นจะต้องออกไปสู่สังคมในวันข้างหน้า มิฉะนั้นอาจจะสร้างปัญหาให้แก่สังคมต่อไปข้างหน้าได้

นอกจากนี้ทฤษฎีจริยธรรมแทบทุกทฤษฎี มักกล่าวถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลว่า เป็นต้นเหตุของการเริ่มต้น และการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคล ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น อยู่ในกลุ่มคนฐานะเดียวกันหรือได้รับ

การอบรมเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน ก็อาจมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันได้ คนที่มีเพศต่างกัน หรือฐานะต่างกัน อาจเป็นสาเหตุให้เขาเหล่านั้นได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไปได้มาก อันอาจมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย (ควง เคือน พันธุมนาวิน 2524:9) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากผู้วิจัยจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมแล้ว ยังศึกษาเพิ่มเติมถึงตัวแปรทางสังคมที่อาจมีผลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวอันได้แก่ เพศของนักเรียน อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน และระดับการรับสื่อมวลชนของครอบครัวนักเรียน เพื่อนำรายละเอียดมาประกอบการอธิบายถึงลักษณะของความสัมพันธ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอันจะเป็นข้อมูลในการนำไปประกอบการปรับปรุงและส่งเสริมการสอนจริยศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหาทางจริยธรรมที่นำมาสร้างแบบสอบถามมโนทัศน์ทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรม เป็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย วิชาจริยศึกษา ประจำภาคต้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เนื้อหาทางจริยธรรมจำนวน 6 เรื่อง คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ความอดทนอดกลั้นและความกตัญญูกตเวที

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 440 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคปลายปีการศึกษา 2530

สมมติฐานของการวิจัย

จุมน อมรวิวัฒน์ (2526:193-197) มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมโนทัศน์ทางจริยธรรม หรือมโนคติทางศีลธรรมว่า ถ้าครูจริยศึกษาสามารถสร้างมโนคติทางศีลธรรมแก่นักเรียนได้ก็แล้ว ย่อมทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามหลักธรรมของศีลธรรม เพราะมโนคติ (concept) คือ ความคิด ความเข้าใจจากการรับรู้ประสบการณ์ ทำให้บุคคลสามารถใช้เหตุผล มาจำแนกสัมพันธ์และรวบรวม สรุปเป็นรูปลักษณะของสาระและแนวทางของการปฏิบัติ รวมถึงความรู้สึกอันเกิดจากการปฏิบัตินั้น มโนคติหรือมโนทัศน์ (éoncept) จึงเป็นพื้นฐานของเจตคติ นำไปสู่พฤติกรรมของบุคคล นอกจากนี้เพียเจท์ (Piaquet) และโคลเบิร์ต (Kohlberg) (อ้างจากดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520: 35) เชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้นตามความสามารถทางด้านความรู้ ความคิด และสติปัญญา

จากผลการค้นคว้าเกี่ยวกับจริยธรรมที่ผ่านมา พบว่ามีตัวแปรทางสังคมบางประการที่มีผลต่อจริยธรรมของบุคคล ดังงานวิจัยของ พรณีญ์ กันทรากกร (2523: 56) ที่ทำการศึกษเปรียบเทียบจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีภูมิหลังต่างกันในจังหวัดสงขลา และพบว่าเด็กที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูง มีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนา ฉากฉลิก (2529: บทคัดย่อ) ที่พบว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีมโนทัศน์ทางจริยธรรมในบางเรื่องสูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีการศึกษาระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ในรายงานสถิติคดีอาชญากรรมประเภทที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางความประพฤติ กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาดังกล่าว นอกจากมีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางครอบครัว เช่น บิดามารค้าย่ำแย่กันแล้วยังมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมรอบ ๆ ตัวเด็ก เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังค่านิยม วัฒนธรรม และความเป็นไปในสังคมแก่เด็ก (กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน 2524: อักสำเนา) แต่มีตัวแปรทางสังคมบางอย่างที่จากงานวิจัยพบว่าไม่มีผลต่อจริยธรรมของบุคคล ดังเช่น งานวิจัยของจงจรีส แจ่มจันทร์ (2524: 93-96) ที่พบว่านักเรียนเพศหญิงและเพศชาย มีพฤติกรรมทางจริยธรรม

ไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของไรท์ (Wright) (อ้างอิงจากทองเทียน พันธุมนาวัน 2524: 11) ที่ทำการเปรียบเทียบจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของชายและหญิง ในปี ค.ศ. 1971 และไม่พบความแตกต่างกัน ส่วนผลการวิจัยของบัตเลอร์ แก้วส่อง (2522: 64) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่น และพบว่าเด็กวัยรุ่นที่มีความสามารถมีอาชีพต่างก็มีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ฉะนั้นจากผลการค้นคว้าดังกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าตัวแปรด้านเพศและอาชีพ ไม่มีผลต่อระดับจริยธรรมของบุคคล แต่ตัวแปรด้านระดับการศึกษาและการรับสื่อมวลชนมีผลต่อระดับจริยธรรมของบุคคล

จากแนวคิดและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่า

1. มโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กัน
2. มโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันเมื่อจำแนกตามเพศ และอาชีพของผู้ปกครอง
3. มโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมของนักเรียนไม่สัมพันธ์กันเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และระดับการรับสื่อมวลชนของครอบครัว

ข้อตกลงเบื้องต้น

นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ทำการทดสอบได้ผ่านการเรียนเนื้อหาวิชาจริยศึกษา ซึ่งนำมาสร้างแบบสอบถามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนวิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประจำภาคต้นแล้ว

ข้อจำกัดของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้นตอนโดยใช้เขตโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นเกณฑ์ เมื่อนำกลุ่มตัวอย่างมาจำแนกตามตัวแปรที่ต้องการจะศึกษาจึงทำให้การกระจายของข้อมูลในแต่ละตัวแปรมีอยู่ไม่อยู่ในอัตราส่วนที่พอเหมาะกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

มโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเกี่ยวกับแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติในคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ความอดทนอดกลั้น และความกตัญญูกตเวที จนสามารถมองเห็นความเหมือนและจັกกลุ่มของการประพฤติปฏิบัติที่มีลักษณะร่วมกันไว้เป็นพวกเดียวกันได้ ซึ่งสามารถวัดได้จากความสามารถในการทำแบบสอบถามมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความรับผิดชอบ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติด้วยความรู้สึกสำนึกในจิตใจ โดยไม่ต้องมีใคร เตือนหรือบังคับ ในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อันได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่ และต่อประเทศชาติตามแนวทางการประพฤติที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความเมตตากรุณา หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยมุ่งหวังให้ผู้นั้น เป็นสุขและพ้นจากความทุกข์ ตามแนวทางการประพฤติที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อันได้แก่ ความเมตตากรุณาซึ่งแสดงออกทางกาย, วาจา, ใจ

ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ หรือ ข้อตกลงที่สังคมยอมรับ อันมีผลให้การทำงานต่าง ๆ สำเร็จด้วยความเรียบร้อย ประหยัดเวลา และเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีระเบียบวินัยในค่านต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยต่อตนเอง ความมีระเบียบวินัยในโรงเรียนและความมีระเบียบวินัยในสังคม

ความออกนอกกลั่น หมายถึง การแสดงออกที่แสดงถึงความออกนอกและสามารถควบคุมการกระทำของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ เมื่อต้องพบกับปัญหาในค่าน่าต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อันได้แก่ ความยากลำบากในการทำงาน ความทุกข์จากการเจ็บป่วย ความเจ็บใจจากคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น และกิเลสที่หัวใจให้เศร้าหมอง

ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกในบุญคุณหรือความดีของผู้อื่นที่มีต่อกันและสามารถแสดงออกซึ่งการตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณของตนเองตามที่ปรากฏในเนื้อหาของแผนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจำแนกลักษณะของผู้มีพระคุณออกเป็น บุคคล สถาบัน และสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ

พฤติกรรมทางจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมตามระดับชั้นของพฤติกรรมทางจริยธรรม โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการจัดระดับชั้นจากงานวิจัยของนิทราวรรณะ และคณะ ซึ่งเป็นกลุ่มนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2524 ร่วมกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยค้นพบเพิ่มเติมจากการทดลองใช้แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้ระดับชั้นของพฤติกรรมทางจริยธรรม 6 ชั้น คือ

- ชั้นที่ 1 พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำชั่ว ไม่ว่าจะเหตุผลใดก็ตาม
- ชั้นที่ 2 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำดี เพราะกลัวการถูกลงโทษ หรือ ทำตามคำสั่งจากผู้มีอำนาจเหนือตน
- ชั้นที่ 3 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำดี เพราะต้องการรางวัล ต้องการสนองความพอใจของตนเอง หรือ กลัวเสียผลประโยชน์
- ชั้นที่ 4 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำดี เพราะทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น หรือเป็นการละเว้นการกระทำชั่ว เพราะทำตามบรรทัดฐานของสังคมที่เห็นว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรกระทำ
- ชั้นที่ 5 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำดี เพราะทำตามหน้าที่ ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดและคาดหวัง หรือเป็นการละเว้นการกระทำชั่ว เพราะความรู้สึกรับผิดชอบ

ชั้นที่ 6 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำดี เพราะมีเหตุผลและ
เคารพตนเอง มุ่งเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง ระดับชั้น
พฤติกรรม 6 ชั้น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ได้จากแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมที่นักเรียน
ให้คำตอบเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตนและ เหตุผลในการปฏิบัติต่อสถานการณ์ทางสังคม
ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมหมายถึง
ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์หรือความมีส่วนร่วมกันระหว่างคะแนนมโนทัศน์ทางจริยธรรมกับระดับ
ชั้นของพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยการทดสอบทางสถิติ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประจำปี
การศึกษา 2530 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

เพศ หมายถึง เพศชาย เพศหญิง ของนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการ
ศึกษาคั้งนี้

อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง อาชีพของผู้ปกครองปัจจุบันของนักเรียน
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

อาชีพรับราชการ

อาชีพรับจ้าง

อาชีพค้าขาย

อาชีพอื่น ๆ

ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดของผู้ปกครอง
ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

จบชั้นประถมศึกษาหรือเทียบเท่า

จบชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

จบการศึกษาระดับอนุปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป

การรับสื่อมวลชนของครอบครัวนักเรียน หมายถึง การมีหรือการรับข่าวสาร และภาพจากสื่อต่าง ๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุโอบุทพ ทลอกจนหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ ของครอบครัวของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

การรับสื่อมวลชนมาก หมายถึง การรับสื่อมวลชนทุกประเภท ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุโอบุทพ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

การรับสื่อมวลชนปานกลาง หมายถึง การรับสื่อมวลชนตั้งแต่ 2-4 ประเภท

การรับสื่อมวลชนน้อย หมายถึง การรับสื่อมวลชนเพียงประเภทเดียวหรือไม่ได้รับเลย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้ได้ค่าตอบแทนที่แน่ชัดว่า มโนทัศน์ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์กันเพียงใด
2. เป็นแนวทางแก่ครู และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการปรับปรุงการเรียนการสอนด้านจริยศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
3. เป็นข้อมูลให้แก่ทางโรงเรียน และผู้ปกครอง ในคานการอบรมเพื่อพัฒนา นักเรียนในคานจริยธรรมให้เหมาะสมกับลักษณะของบุคคลและสภาพแวดล้อมในสังคม
4. เป็นการชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทางจริยธรรมเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย